

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1 บทสรุป

นับแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 เป็นต้นมา อำนาจหน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบร่างกฎหมายที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้วมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเป็นของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งอยู่ในรูปแบบของคณะกรรมการมิใช่ศาล เป็นองค์กรที่สำคัญขององค์กรหนึ่งในการทำหน้าที่คุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกันกับประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสที่มีคณะตุลาการรัฐธรรมนูญทำหน้าที่คุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายก่อนการประกาศใช้บังคับอันเป็นระบบการควบคุมแบบป้องกัน ซึ่งการทำหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐฝรั่งเศสในส่วนนี้มีใช้การทำหน้าที่ดังเช่นศาลซึ่งจะชี้ว่าบทบัญญัติของกฎหมายใดถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง แต่เป็นมาตรการเพื่อป้องกันมิให้กฎหมายเมื่อประกาศใช้บังคับแล้วไปขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ อย่างไรก็ตาม ปัญหาในการทำหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในรูปคณะกรรมการของประเทศไทยเมื่อทำหน้าที่ผ่านมาได้ระยะหนึ่ง สภาพแห่งปัญหาในเรื่องสถานะของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญที่เป็นทั้งโดยตำแหน่งประจำและตำแหน่งทางการเมือง ทำให้เกิดปัญหาการขาดประสิทธิภาพและความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ สภาร่างรัฐธรรมนูญได้ยกร่างรัฐธรรมนูญวางแนวทางเปลี่ยนโครงสร้างองค์ประกอบ ตลอดจนวิธีพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเสียใหม่โดยให้อยู่ในรูปแบบศาล ทั้งนี้เพื่อที่จะให้เกิดความเป็นเอกภาพ และมีอิสระ ในการใช้อำนาจหน้าที่โดยสมบูรณ์ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จึงได้บัญญัติให้มีการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญขึ้นเป็นครั้งแรก มีบทบาทที่สำคัญในการทำหน้าที่ประกันสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายที่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาแล้ว ตามบทบัญญัติมาตรา 262

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา 262 บ่งบอกให้ทราบถึงความสำคัญของหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมิได้ และองค์กรผู้ใช้อำนาจตามที่ได้รับมอบอำนาจในการตรากฎหมายไปจากรัฐธรรมนูญต้องให้ความเคารพต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ โดยไม่อาจกระทำการใดให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายแม่บทได้ เมื่อรัฐสภาเป็นองค์กรที่ได้รับมอบอำนาจไปจากรัฐธรรมนูญให้ใช้อำนาจในการตรากฎหมาย และได้ใช้อำนาจตรากฎหมายแล้ว ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำร่างกฎหมายนั้นขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อพระมหากษัตริย์

ทรงลงพระปรมาภิไธย (รัฐธรรมนูญ มาตรา 93) หรือกรณีที่รัฐสภาลงมติยืนยันตามร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ซึ่งพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยและพระราชทานคืนมายังรัฐสภา หรือเมื่อพ้นเก้าสิบวันแล้วมิได้พระราชทานคืนมา ด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาแล้ว (รัฐธรรมนูญ มาตรา 94) หากผู้มีสิทธิตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติสงสัยว่าบทบัญญัติของร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นมีข้อความ (เนื้อหา) ที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือมีกระบวนการที่ไม่เป็นไปตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ชอบที่จะเสนอความเห็นต่อประธานสภาแห่งตน เพื่อส่งความเห็นนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญให้ควบคุมตรวจสอบการดำเนินการขององค์กรนิติบัญญัติ ว่าได้ใช้อำนาจตามที่ได้รับมอบจากรัฐธรรมนูญโดยชอบหรือไม่ กระบวนการดังกล่าวเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักนิติรัฐ โดยมีศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรใช้อำนาจหน้าที่ในการประกันสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญด้วยการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายก่อนการใช้นับ

บทบาทศาลรัฐธรรมนูญที่ทำให้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมีผลเป็นจริงได้อย่างเป็นรูปธรรมกรณีเมื่อมีปัญหาในการบังคับใช้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติในการตรากฎหมายเกิดขึ้น ศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัยที่เป็นเครื่องมืออันสำคัญในการพิทักษ์รัฐธรรมนูญในฐานะที่เป็นกฎหมายสูงสุดและแก้ไขปัญหานั้นเป็นการผ่าทางตันแห่งข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ จากการศึกษาเรื่องการควบคุมตรวจสอบร่างกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 262 เป็นการศึกษาตามสมมุติฐานที่ว่า การควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมาย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 262 มีข้อจำกัดโดยศาลรัฐธรรมนูญไม่อาจหยิบยกร่างกฎหมายขึ้นวินิจฉัยเองได้ หากไม่มีคำร้องขอ รวมทั้งประชาชนก็ไม่มีสิทธิเสนอคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง จึงอาจส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายเพื่อพิทักษ์ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ผลจากการศึกษาพบว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีบทบาทในการใช้อำนาจหน้าที่ควบคุมและตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว ทั้งนี้โดยการเสนอของผู้มีสิทธิตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ และเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยให้ความคุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตามบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญในการทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา 262 ยังมีข้อจำกัดแห่งการใช้อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญรวมตลอดถึงปัญหาและอุปสรรคที่สมควรได้รับการเสนอแนะจากผลแห่งการศึกษา ดังนี้

1.1 ปัญหาบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญในฐานะที่เป็นองค์กรทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติในกระบวนการตรากฎหมาย

ความสำคัญของรัฐธรรมนูญ มาตรา 262 ที่ให้ความสำคัญคุ้มครองหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ แต่บทบาทของศาลรัฐธรรมนูญในฐานะเป็นองค์กรศาลที่ใช้อำนาจทางตุลาการไม่สามารถที่จะหยิบยกร่างกฎหมายตามความหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 262 กรณีร่างพระราชบัญญัติที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้ตราขึ้นหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว ซึ่งเป็นร่างกฎหมายที่มีความสำคัญใกล้เคียงกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หากไม่มีการเสนอความเห็นให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยจากผู้มีสิทธิเสนอเรื่องตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ ปัญหาที่อาจมีขึ้นหลังจากที่กฎหมายนั้นประกาศใช้บังคับแล้ว ย่อมอาจก่อให้เกิดผลอันไม่พึงประสงค์ต่อเจตนารมณ์แห่งบทบัญญัติรัฐธรรมนูญได้ในที่สุด สมควรมีแนวทางแก้ไขอย่างไร

1.2 ปัญหาบทบาทของผู้มีสิทธิเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

รัฐธรรมนูญ มาตรา 262 บัญญัติให้สิทธิสมาชิกสภาเสียงข้างน้อยที่ไม่เห็นด้วยกับการตราร่างกฎหมายที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว สามารถเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ตามจำนวนที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้เสนอผ่านประธานสภาแห่งตน และนายกรัฐมนตรี เท่านั้น ซึ่งผู้มีสิทธิเสนอความเห็นเหล่านี้มีผลประโยชน์ทับซ้อนในทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องทั้งสิ้น ประเด็นแห่งปัญหาบทบาทของผู้มีสิทธิเสนอความเห็นให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยควรมีจำกัดอยู่เท่าเดิมหรือสมควรบัญญัติเพิ่ม หากสมควรเพิ่มจะพิจารณาจากอะไร

1.3 ปัญหาผลกระทบของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ

กระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจในการตรากฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 262 โดยศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งคำวินิจฉัยแยกพิจารณาได้ 2 กรณี กล่าวคือ

กรณีที่หนึ่ง วินิจฉัยว่า ร่างกฎหมายไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

กรณีที่สอง วินิจฉัยว่า ร่างกฎหมายมีบทบัญญัติที่ขัดความ (เนื้อหา) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญและข้อความ (เนื้อหา) ดังกล่าวเป็นสาระสำคัญ หรือกระบวนการตรากฎหมายนั้นมิได้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ มีผลทำให้ร่างกฎหมายตกไปทั้งฉบับ หรือหากข้อความ (เนื้อหา) ดังกล่าวมิใช่เป็นสาระสำคัญแล้ว ให้ข้อความ (เนื้อหา) นั้นเป็นอันตกไป

กรณีถ้าร่างกฎหมายมีผลตกไปทั้งฉบับตามคำวินิจฉัย นับว่ามีผลกระทบอย่างมากต่อการทำหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติทำให้ กระบวนการทางนิติบัญญัติกระทำไปโดยสูญเปล่าเกิดความล่าช้าโดยใช่เหตุ และก่อให้เกิดการเสียโอกาสในการที่จะมีกฎหมายที่เป็นประโยชน์แก่สังคม ใช้บังคับโดยเหมาะสมแก่ช่วงจังหวะเวลา ดังนั้น ไม่ว่าจะรัฐสภาในฐานะองค์กรที่ใช้อำนาจทางนิติบัญญัติและศาลรัฐธรรมนูญในฐานะองค์กรที่ใช้อำนาจในการตรวจสอบการใช้อำนาจทางนิติบัญญัติ ทั้ง 2 องค์กร สมควรใช้บทบาทในการทำหน้าที่เช่นใด เพื่อเป็นการป้องกันมิให้คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญส่งผลกระทบต่อการทำหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติ

2 ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะแนวทางปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการใช้อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 262

กรณีร่างพระราชบัญญัติที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้ตราขึ้นหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายที่มีความสำคัญ เนื่องจากจะต้องมีเนื้อความตามแนวทางเดียวกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญเป็นสถาบันศาลใช้อำนาจทางตุลาการไม่สามารถที่จะควบคุมตรวจสอบข้อความ (เนื้อหา) หรือกระบวนการรวบรวมตลอดถึงรูปแบบของร่างพระราชบัญญัติที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้ตราขึ้นหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้ด้วยศาลเห็นเอง โดยที่ไม่มีคำร้องขอจากผู้เกี่ยวข้อง ดังนั้นเมื่อเป็นร่างกฎหมายที่มีความสำคัญสอดคล้องตามแนวทางของรัฐธรรมนูญ สมควรมีบทบังคับเป็นการเฉพาะให้ส่งร่างพระราชบัญญัติที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้ตราขึ้นหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญดำเนินการควบคุมตรวจสอบ ทั้งนี้ เพื่อไม่ปล่อยให้ร่างกฎหมายนั้นเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับแล้วไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญตกเป็นภาระแก่ประชาชน รวมตลอดถึงเป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพิ่มขึ้นอีกด้วย

2.2 ข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 262

กรณีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเรื่องเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 262 ที่ประกอบด้วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ตามจำนวนที่รัฐธรรมนูญบัญญัติโดยเสนอผ่านประธานสภาแห่งตน และนายกรัฐมนตรี ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเรื่องเหล่านี้มีแต่เฉพาะนักการเมืองเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการตรากฎหมายเท่านั้น สมควรเปิดช่องทางการเสนอความเห็นโดยตรงจากภาคประชาชนในการเสนอร่างกฎหมายที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้วต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยบัญญัติไว้ใน

รัฐธรรมนูญ ด้วยเหตุที่กระบวนการควบคุมตรวจสอบร่างกฎหมายของศาลรัฐธรรมนูญนั้น นอกจากศาลรัฐธรรมนูญจะพิทักษ์รักษาความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญยังให้การปกป้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอีกด้วย ดังนั้นภาคประชาชนควรที่จะได้รับช่องทางเพื่อใช้คุ้มครองดูแลสิทธิเสรีภาพของกลุ่มตนเองด้วยการส่งความเห็นได้โดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อเห็นว่าร่างกฎหมายที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้วอาจมีปัญหาขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนไม่ทางตรงก็ทางอ้อม ทั้งนี้เพื่อความสอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา 170 โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (ประชาชนซึ่งมีคุณสมบัติครบถ้วน) ไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคนมีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาเพื่อให้รัฐสภาพิจารณากฎหมายตามที่กำหนดในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย และแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐแห่งรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2540

2.3 ข้อเสนอแนะแนวทางการป้องกันผลกระทบของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ

อำนาจหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ที่ได้รับมอบไปจากรัฐธรรมนูญย่อมมีความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน การใช้อำนาจหน้าที่ขององค์กรนั้นสมควรกระทำให้อยู่ในกรอบและครรลองแห่งบทบัญญัติรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายแม่บท บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา 262 ผู้ใช้สิทธิเสนอเรื่องล้วนแต่เป็นนักการเมืองที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางนิติบัญญัติทั้งสิ้น ส่วนผู้ใช้อำนาจในการตรวจสอบได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญ ที่ทำให้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญมีผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม แนวทางการป้องกันมิให้คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญส่งกระทบต่อการใช้อำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติแยกพิจารณาตามองค์กรผู้ใช้อำนาจและองค์กรผู้ตรวจสอบการใช้อำนาจ ดังต่อไปนี้

2.3.1 รัฐสภาในฐานะองค์กรผู้ใช้อำนาจในการตรากฎหมายสมควรยึดถือบทบัญญัติตามกรอบแห่งรัฐธรรมนูญในการทำหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติตามกระบวนการตรากฎหมายด้วยความระมัดระวัง และเคร่งครัดกับขั้นตอนบทบังคับของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยไม่ต้องคำนึงถึงผลที่เป็นนโยบายในทางการเมืองซึ่งมุ่งโดยตรงต่อผลประโยชน์กับกฎหมายที่จะใช้บังคับอันอาจตกเป็นภาระต่อประชาชนหรืออาจกระทบกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้

2.3.2 ศาลรัฐธรรมนูญในฐานะองค์กรผู้ใช้อำนาจตรวจสอบกระบวนการตรากฎหมาย โดยมีคำวินิจฉัยเป็นเครื่องมืออันสำคัญที่ให้องค์กรฝ่ายนิติบัญญัติจำต้องปฏิบัติตาม ดังนั้นในการจัดทำคำวินิจฉัยต่อปัญหาตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา 262 ที่ตั้งอยู่บนฐานแห่งหลักการแบ่งแยกอำนาจและการตรวจสอบการใช้อำนาจเพื่อให้เกิดการถ่วงดุลของการใช้อำนาจ สมควรที่ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องเพิ่มความระมัดระวังในการใช้อำนาจที่อาจเป็นการก้าวล่วงเข้าไปใช้อำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติเสียเอง ทั้งคำวินิจฉัยต้องวาง

อยู่บนบรรทัดฐานที่มีหลักเกณฑ์ชัดเจนสามารถให้ฝ่ายนิติบัญญัตินำไปปฏิบัติและแก้ไขความไม่ถูกต้องแห่งกระบวนการตราร่างกฎหมายนั้นได้อย่างชัดเจน

2.3.3 อย่างไรก็ดีถ้าฝ่ายนิติบัญญัติและศาลรัฐธรรมนูญสามารถสร้างกลไกร่วมกันได้โดยไม่ขัดต่อเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ กำหนดมาตรการภายในให้ศาลรัฐธรรมนูญมีบทบาทต่อกระบวนการตรวจสอบร่างกฎหมายกรณีที่เป็นประเด็นถกเถียงกันอยู่ในรัฐสภาก่อนที่จะกระบวนการทางนิติบัญญัติจะสิ้นสุดลง ก็อาจจะเป็นมาตรการทางหนึ่งที่สามารถหลีกเลี่ยงจากผลกระทบของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญได้

ปัญหาและข้อเสนอแนะจากการศึกษาเรื่อง การควบคุมตรวจสอบร่างกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ไม่อาจส่งผลให้กระบวนการทางนิติบัญญัติโดยรัฐสภาตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา 262 เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้ หากองค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจและองค์กรภาคประชาชนไม่มีกลไกในการตรวจสอบติดตามร่างกฎหมายที่อยู่ในระหว่างกระบวนการตราของรัฐสภาและเพิ่มกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหลายควรณรงค์เผยแพร่ให้ประชาชนตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพของตนหรือของท้องถิ่นตนที่รัฐธรรมนูญส่งเสริมและให้การคุ้มครองไว้ เพื่อให้มีกฎหมายที่ใช้บังคับแล้วเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ